

Jaarverslag 2024

Bijzondere leerstoel

‘Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid,
met bijzondere aandacht voor de godsdienstwijsgerige en psychoanalytische aspecten’

ingesteld door het

KSGV

Kenniscentrum voor Levensbeschouwing en Geestelijke Volksgezondheid

aan de

Faculteit Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen

Radboud Universiteit Nijmegen

Vooraf

Het KSGV – *kenniscentrum voor levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid*, is een studievereniging die zich richt op de relatie tussen levensbeschouwing en geestelijke gezondheid. Een belangrijk streven van het KSGV is het bevorderen van een geestelijk gezonde omgang met levensbeschouwing en zingeving. Het KSGV wil deze doelstelling realiseren door studiebijeenkomsten, publicaties, onderzoek, deskundigheidsbevordering, en door het instellen en in stand houden van bijzondere leerstoelen. Het KSGV onderneemt zijn activiteiten vanuit een christelijke inspiratie.

De bijzondere leerstoel ‘Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor de godsdienstwijsgerige en psychoanalytische aspecten’ is sinds 1 juni 2022 in een omvang van 0.2 fte bezet door dr. Herman Westerink. Dit bijzonder hoogleraarschap wordt door Westerink gecombineerd met die van wetenschappelijk directeur aan het Titus Brandsma Instituut en een aanstelling als universitair hoofddocent aan de Faculteit Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen (FFTR), Radboud Universiteit Nijmegen.

- De Commissie van Toezicht rond de bijzondere leerstoel is samengesteld uit de volgende leden: prof. dr. Marinus van Uden (KSGV, voorzitter), prof. dr. Gert-Jan van der Heiden (Radboud Universiteit), mevr. prof. dr. Hans Alma (VU Amsterdam) en prof. dr. Marc De Kesel (Radboud Universiteit).

Ter verwezenlijking van de doelstelling van het KSGV heeft de leerstoelhouder de onderstaande activiteiten in het verslagjaar verricht.

A. Onderzoeksactiviteiten

Het vakgebied van de te benoemen bijzonder hoogleraar omvat “Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor de godsdienstwijsgerige en psychoanalytische aspecten”. In de psychoanalyse is de problematiek van de relatie tussen levensbeschouwing, en meer in het bijzonder religie, en gezondheid en pathologie op een fundamentele en tegelijk ambigue wijze gethematiseerd. Aan de ene kant heeft de psychoanalyse telkens weer getracht religieuze structuren en fenomenen met psychopathologische dynamieken in verbinding te brengen. Dat kon leiden tot een pathologisering van religieuze fenomenen en bepaalde vormen van spiritualiteit en mystiek. Aan de andere kant heeft ze die psychopathologie deels ook genormaliseerd door ze – als ‘uitvergroting’ – in het verlengde te plaatsen van een normale, gezonde geestelijke constitutie. Deze visie op de relatie tussen psychopathologie en normaliteit was gebaseerd op de idee dat het subject geen consistentie heeft en geen gegeven eenheid is. Daarnaast is vanuit de psychoanalyse en door haar beïnvloede filosofische perspectieven ook altijd veel aandacht geweest voor de cultuurhistorische dimensie van deze problematiek: de moderne tijd als context voor zowel de opkomst van het moderne subject, van nieuwe religieuze (spirituele en mystieke) fenomenen als ook – daarmee verbonden – de opkomst van de moderne psychiatrie en een nieuw denken over geestelijke stoornissen. In die context heeft die psychoanalyse de vraag naar normaliteit en abnormaliteit, gezondheid en pathologie, binnen de religie op bijzondere wijze ter discussie gesteld. Ze biedt de mogelijkheid de relatie tussen religie, normaliteit en pathologie opnieuw te doordenken.

Vanuit dit kader zijn in het eerste jaar van deze leerstoel een aantal onderzoekinitiatieven ontwikkeld resp. verder uitgewerkt, en zijn diverse onderzoeksresultaten geboekt (zie hieronder E).

1. Godsdienstwijsgerig onderzoek naar spiritualiteit, levensbeschouwing en subjectiviteit
Hieronder valt doorlopend onderzoek naar de conceptualisering van ascese en spiritualiteit als praktijk, en de systematische doordenking van nieuwe mogelijkheden van een hermeneutiek van de spiritualiteitstraditie in relatie tot de vraag naar verschillende vormen van subjectiviteit, in de hedendaagse continentale filosofie (o.a. Foucault). Daarnaast richt het onderzoek zich op de vraag naar spiritualiteit en levensbeschouwing in relatie tot filosofie in intercultureel perspectief.
2. De tragische mensvisie van de psychoanalyse: seksualiteit, agressie en trauma
In de doorlopende onderzoek gaat het om de vraag naar de theoretische en klinische aspecten van Freuds tragische mensvisie. De nadruk ligt hier op psychoanalytische theorievorming die in directe relatie staat tot de problematiek van geestelijke gezondheid en dan m.n. het trauma, vragen rond pathologie en normaliteit en de vraag naar de relatie tussen psyche en cultuur (religie). De leerstoelhouder werkt momenteel aan een nieuwe monografie over Freud *Aan gene zijde van het lustprincipe*.

B. Promotiebegeleidingen en -commissies

Afgerond in 2024:

- Ednei Soares met een project rond Freud en fetisjisme (in co-tutelle met universiteit van Belo Horizonte)

Lopende promotieprojecten:

- Adriani Milli Rodrigues over het begrip getuigenis bij Ricoeur en Agamben (begeleiding met Gert-Jan van der Heiden, Nijmegen)

- Rafael Gargano over Lyotard en psychoanalyse (in co-tutelle met Universiteit van Brasilia)

- Anna Vinckelmann over het driftbegrip in de klassieke Duitse filosofie (begeleiding met Manja Kisner, Nijmegen)

- Mehdi Pakhnahad over macht en agency bij Foucault en Latour (begeleiding met Marc De Kesel, Nijmegen)

- Bolun Zhang over macht en verzet bij Foucault (begeleiding met Guilel Treiber, Nijmegen)

De leerstoelhouder was/is in 2024 lid van de begeleidingscommissie van Bryan Knittle (Villanova University), de manuscriptcommissie van Hugo Regis (Universiteit Brasilia), de promotiecommissie Elisa Pontini (Radboud universiteit), en van de habilitatiecommissie van Esther Hutfless (Sigmund Freud Universiteit Wenen/Linz).

Aan het Titus Brandsma Instituut loopt een onderzoeksproject geïnitieerd naar katholieke godsdienstpsychologie in Nederland vanaf eind jaren '60. Geassocieerd onderzoeker prof. dr. Ruud ter Meulen geeft invulling aan dit onderzoek dat mede wordt begeleid door prof. dr. Hans Alma en prof. dr. Hetty Zock.

C. Onderwijsactiviteiten

In het tweede semester van 2023-2024 werd het volgende college verzorgd binnen FFTR:

- Inleiding Godsdienstfilosofie, BA Theologie en religiestudies.

In het eerste semester van 2024-2025 werden de volgende colleges verzorgd binnen FFTR:

- The Forces that make Human Beings, BA Philosophy, Politics and Society (PPS).

- The History and Status of Psychiatric Concepts, BA PPS.

- Intercultural Philosophy (met H. Viersen en B. Ndoye), BA PPS.

- Genealogies of Religion, ReMa Seminar Philosophy of Religion.

- Grote teksten (met W. van der Kuijlen), BA Filosofie.

- NOSTER colleges Systematische theologie, ethiek, godsdienstfilosofie en dogmatiek

De leerstoelhouder is coördinator van ReMa specialisatie *Philosophy of Religion* en van 'Filosofie van de het wetenschapsdomein van de godsdienstwetenschappen', en voorzitter van de Opleidingscommissie Research Master Philosophy.

De leerstoelhouder heeft een vijftal scripties begeleid.

De vakken "The Forces that make Human Beings" en "The History and Status of Psychiatric Concepts" krijgen nadrukkelijk invulling van de leeropdracht van de leerstoel.

D. Participatie in de wetenschappelijke-professionele infrastructuur

- Wetenschappelijk directeur van het Titus Brandsma Instituut.

- Voorzitter van de Raad van Advies en Redactielid van het KSGV (Kenniscentrum voor levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid).

- Vice-voorzitter van de Scientific Advisory Board van de Sigmund Freud Private Foundation, Wenen.
- Lid van de International Society for Psychoanalysis and Philosophy / Société Internationale de Philosophie et Psychanalyse (ISPP/SIPP).
- Lid van de ISPP/SIPP Freud Research Group.
- Lid van de directie van het Symposium Phaenomenologicum (Perugia)
- Editor van de Vienna University Press boekserie *Sigmund Freuds Werke: Wiener Interdisziplinäre Kommentare*.
- Editor van de boekserie *Figures of the Unconscious*, Leuven University Press.
- Lid van de Editorial Board van *Religion and Transformation in Contemporary Society*, Wenen. Sinds September 2024: Senior Research Fellow van RaT.
- Lid van de redactie van de serie *Mystieke teksten*, Halewijn / Berne, Antwerpen / Heeswijk.
- Ambassadeur van Radboud Reflects, Nijmegen.
- Lid van het curatorium van de leerstoel “Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid met bijzondere aandacht voor jongeren en zingeving” aan de faculteit Religie, Cultuur en Maatschappij, RU Groningen
- Lid van de raad van toezicht van de leerstoel van het Franciscaanse studiecencentrum aan de Tilburg School of Theology.
- Lid van een aantal benoemingsadviescommissies.

De leerstoelhouder is lid van de visitatiecommissie van de Institute for Philosophy, Universiteit Leiden (december 2024).

E. Publicaties, lezingen en deelnames 2024

Interview: Freud over dromen, in *Splijtstof* 52 (2024/3). 43-51.

Boekbespreking van M. Kinet, *De geest van de drift: over neuropsychoanalyse*, and M. Kinet, *Een psychodynamische psychiatrie: beter door waarheid*, *Stichting psychiatrie en filosofie*, juli 2024 <https://www.psychiatrieenfilosofie.nl/recensie-een-psychodynamische-psychiatrie>

Towards the Limits of Freudian Thinking: Beyond the Pleasure Principle, H. Westerink & J. Willner (eds.), Leuven University Press, Leuven, 2024.

Dimensions of “Beyond” (with Jenny Willner), in *Towards the Limits of Freudian Thinking: Critical Edition and Readings of Beyond the Pleasure Principle*, H. Westerink & J. Willner (eds.), Leuven University Press, Leuven, 2024, 7-28.

From Repetition and Drive Monism to Binding and Conflict: Re-reading Freud’s *Beyond the Pleasure Principle* (with Philippe Van Haute), in *Towards the Limits of Freudian Thinking: Beyond the Pleasure Principle*, H. Westerink & J. Willner (eds.), Leuven University Press, Leuven, 2024, 165-196.

De psychoanalyse en haar verstorende levensbeschouwing, Radboud University Press, Nijmegen, 2024.

Blog: Absence, Sigmund Freud Museum Vienna, <https://www.freud-museum.at/en/subsites-exhibition-absence/articles/herman-westerink>

Religious Experience, Secular Reason and Politics around 1945, H. Schelkshorn & H. Westerink (eds.), Brill/Schöningh, Göttingen, 2024.

Introduction, in *Religious Experience, Secular Reason and Politics around 1945*, H. Schelkshorn & H. Westerink (eds.), Brill/Schöningh, Göttingen, 2024, 7-11.

Gerardus van der Leeuw: Phenomenology as Mystical Participation and Critique of Modernity, in *Religious Experience, Secular Reason and Politics around 1945*, H. Schelkshorn & H. Westerink (eds.),

Brill/Schöningh, Göttingen, 2024, 73-90.

Psychiatrie en psychoanalyse, in *Handboek Psychiatrie, Religie en Spiritualiteit*, P.J. Verhagen, A. Braam & H.J.G.M. van Megen (eds.), Boom, Amsterdam, 2024, 179-189.

Lezingen en panelbijdragen

Trauma, Race and the Dance of Death, introductie van en discussie met Homi Bhabha, Sigmund Freud Vorlesung, 21 oktober 2024, Wenen.

Philosophy of Religion and Religious studies, panel discussie, CRCS, 17 oktober 2024, Nijmegen.

Freud, Foucault and the antiques, lecture Freud Museum, 3 juni 2024, Wenen.

De psychoanalyse en haar verstorende levensbeschouwing – oratie, 22 mei 2024, Nijmegen.

Kleine sadist, grote despoot: Freuds laatste casus over seksualiteit, agressie en trauma, Studiedag Belgische School voor Psychoanalyse, 22 maart 2024, Kortenberg (Leuven).

Dromen – het antwoord op wie we zijn, Radboud Reflects, LUX, 26 februari 2024, Nijmegen.

Deelname aan overige congressen, studiedagen, expert meetings, uitwisselingen

Mede-organisator van en deelnemer aan Symposium Phaenomenologicum, 8-12 juli 2024, Perugia.

Mede-organisator KSGV studiedag ‘De kracht van klank: Over muziek en zinging’, 4 oktober 2024, Utrecht.

Freud Research Group bijeenkomsten: 3 februari 2023, 23 maart, 11 mei, 15 juni, 14 september, 16 november.

Leesgroep Psychoanalyse Nijmegen: 6 bijeenkomsten sinds mei 2024.

Boxmeer, november 2024